מחשבת ישראל

תאריך עדכון: 17.04.2016

ספר היצירה ויצירת הגולם

מס' הקורס: 30750/01

המרצה: ד"ר מיכאל שניידר

סוג הקורס: הרצאה מתוקשבת

שנת לימודים: תשע"ז

סמסטר: ב'

היקף שעות: 1 ש"ש

כתובת מייל מרצה: כתובת msbeny@hotmail.com [מומלץ לכתוב 'מבוא' בשורת subject]

דף הקורס באינטרנט:

1) http://lemida.biu.ac.il

2) http://www.ma.huji.ac.il/~kazhdan/Shneider/mavo.2014.htm [להקפיד על S גדולה]

דף כללי לקורסים שלי:
http://www.ma.huji.ac.il/~kazhdan/Shneider

א. מטרות הקורס (מטרות על / מטרות ספציפיות):

המשימה העיקרית היא להבין הספר על רקע התקופה (או התקופות) בה הוא התגבש. במחקר המודרני מתנהל דיון ער בשאלה זו; נדון בהצעות עיקריות שהעלו תוך הדיון הזה. בנוסף לפרשנויות פילוסופיות וקבליות נדון במסורת המייחסת לספר יצירה ולהוראות הכלולות בה כוח מאגי כביר. מסורת זו, שכנראה קדמה לפרשנות הפילוסופית והקבלית של הספר, מתמזגת עם המסורות המופיעות בתלמוד ובמקורות נוספים על אודות בריאת יצור אנושי מתוך עיסוק ב'הלכות יצירה'.

ב. תוכן הקורס: (רציונל, נושאים)

שאלה עיקרית, שבה תלויה הבנת הספר, היא שאלת ההקשר התרבותי והדתי שלה. נסקור את התפיסות השונות – יהודיות ויווניות – על אודות המספרים והאותיות כיסודות ההוויה ונבחן את המקבילות המוצעות תוך כדי קריאה בספר יצירה.

בהמשך הקורס נחמד טקסטים המייצגים גישות שונות לפרשנות ספר היצירה במסורת היהודית: פילוסופית, חסידות אשכנז, קבלה תיאוסופית, קבלה נבואית. בחלק אחרון של הקורס נעסוק במסורת הגולם בכלל ובזיקתה לספר יצירה.

מהלך השיעורים: (שיטות ההוראה, שימוש בטכנולוגיה, מרצים אורחים)

במרכז השיעור תעמוד קריאה מודרכת של המקורות. לפני הקריאה תנתן הרצאת מבוא לטקסט בודד, או לקורפוס/לסוגה אליהם משתייכים המקורות הנדונים – תיאור הרקע ההיסטורי והנושאים העיקריים. לאחר קריאת הטקסט ודיון בתפיסות ומסורות המשתקפות בו, יינתן הסיכום. כל המקורות ורוב חומר לקריאת חובה יהיו נגישים דרך אתר הקורס, וכן חלק ניכר מן החומר המומלץ.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' שיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת תתפרסם באתר הקורס	הערות
1	מבוא. ספר יצירה: תופעה יחידאית בספרות היהודית. בעיות הטקסט. מהדורות. סקירה קצרה של תולדות המחקר. פרק ראשון של ספר יצרה. נתיבות חכמה ותורת ה'ספירות'. המשך. ספר יצירה ומסורת חכמתית.		
2	ספירות כמספרים והמסורת הפיתגוראית		
	ספירות והאנתרופומורפיזם.		
	דינאמיות של הספירות. בלימה.		
3	ספר יצירה, מעשה בראשית ומעשה מרכבה.		
4	פרק ב'. היחס בין האותיות והספירות. תפיסת השפה בספר יצירה.		

	אותיות כיסודות ההוויה ביהודית ובתרבות ההלניסטית. עולם, שנה, נפש. מקרוקוסמוס ומיקרוקוסמוס. אסטרולוגיה בספר יצרה.ספר יצירה ואברהם אבינו. משמעות הדתית של הספר.		
5	ראשית הפרשנות הפילוסופית של ספר יצירה. דוד אלמוקמץ, סעדיה גאון, ש' דנלולו. אבן עזרא, ריה"ל. ר"י בר ברזילאי. פרשנות הספר באשכנז.		
6	פרשנות הקבלית: ר"י סגי נהור, רמב"ן. ספר יצירה בקבלה אקסטטית של ר' אברהם אבולעפיה.		
7	אדם ראשון כגולם בתלמוד ובמדרש.		
8	בתלמוד: יצירת גולם ו'הלכות יצירה'.		
9	המשך.		
10	אברהם, ירמיהו, בן סירא, רבה ו ר' זערא לומדים ספר יצירה.		
11	ר' אלעזר מוורמס על יצירת הגולם.		
12	המשך. גולם באשכנז.		
13	ר"א אבולעפיה והגולם.		
14	האגדות המאוחרות.		

ג. חובות הקורס:

דרישות קדם:

חובות / דרישות / מטלות: נוכחות, קריאה, השתתפות ומבחן בסוף השנה.

מרכיבי הציון הסופי (ציון מספרי / ציון עובר): מבחן בסוף השנה

ד. ביבליוגרפיה: (חובה/רשות)
חומר חובה צוין למעלה ברשימת היחידות והיתר רשות.

מקורות

ספר יצירה דפוס וורשה, תרל"ו

A. Peter Hayman, Sefer yesira: edition, translation and text-critical commentary, Tübingen 2004.

י' תיאודור-אלבק, בראשית רבה, ברלין תרע"ב-תרצ"ב

ספרים

יהודה ליבס, תורת היצירה בספר יצירה,

משה אידל, גולם: מסורות מאגיות ומיסטיות ביהדות על יצירת אדם מלאכותי, ירושלים : שוקן, תשנ"ו.

יוסף דן, תורת הסוד העברית, ב, ירושלים תשס"ט

Aryeh Kaplan, Sefer Yetzirah, York Beach, Me. 1997

מחקרים

גרשם שלום, " דמות הגולם בקשריה האדמתיים והמאגיים " פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, עמ' 381-424.

יוסף דן, המשמעות הדתית של ספר יצירה, מחקרי ירושלים במחשבת ישראל יא (תשנג) 7-35

יהודה ליבס, ג׳לם בגימטריא חכמה, קרית ספר

צחי וייס, שלוש מסורות לבריאת העולם מאותיות, קבלה 17 (תשסח) 169-200

צחי וייס. תפיסת האותיות בחיבור השומרוני "תיבת מרקה" ומקבילותיה בספרות חז"ל וב"ספר יצירה". מדעי היהדות 43 (תשסה-תשסו)

Steven M. Wasserstorm, 'Sefer Yesira and Early Islam: Reappraisal,' Journal of Jewish Thought and Philosophy 3 (1993), pp. 1-30

Allison Peter Hayman, 'Was God a magician? Sefer Yesira and Jewish magic', Journal of Jewish Studies 40 (1989) 225-237

ספרי הלימוד (textbooks) וספרי עזר נוספים:

רוב החומר יהיה נגיש באתר הקורס וכן יחולק לפני השיעור

חומר מחייב למבחנים:

החומר המחייב יצוין באתר **הקורס**